

temlegesen is meghatározza, körülbelül azonos a helyi zsidóságával: a létszámnak mintegy a fele. A teljes időszak összvesztesége ugyanakkor a 41-es és 44-es vidéki deportálásokról kifolyólag ennél jóval nagyobb. Moser azt mondja: a becslült 4,5 ezerből talán 740-en kerültek haza, korábban mintegy 500-an kijutottak Amerikába vagy Palesztinába, a többiek áldozatul estek a nem várt, szerencsétlen körülményeknek.

Komáromi Sándor

Szlovákiai intézménynevek magyarul

Misad Katalin: A szlovákiai intézmények magyar nevének standardizálásáról = Fórum, XIV. évf., 2012. 2. sz. 51-67. p.

A magyar nyelv államnyelvként és kisebbségi nyelvként való használata közötti eltérés a helyzeti különbségből adódik: míg államnyelvként minden kommunikációs fórumon jelen van, addig kisebbségi nyelvként csak korlátozottan használ(hat)ják a magyar beszélőközösségek.

A Trianon után létrehozott utódállamokban többféle változata alakult ki az egyetemes magyar nyelvi standardnak. Az egyes kisebbségi nyelvváltozatokban olyan formák jöttek létre, amelyeket vagy csak az egyik, vagy csak a másik országban ismernek és használnak – leggyakrabban a szóképletben, de grammatikai szinten (mondatszerkesztés, vonzathasználat, szórend stb.) s más területen (pl. szójelentés, tulajdonnév-használat) is jelentkeznek.

Nyelvpolitikai szempontból különösen érzékeny terület a nyelvhasználat: a személy- és földrajzi nevek, valamint az intézménynevek használata. A rendszerváltozás előtt az állam megkövetelte a többségi névmin-táknak a kisebbségi nyelvbe való átültetését. A társadalom demokratikus átalakulása után az utódállamokban javultak a magyar nyelvhasználat feltételei, amelynek nemzetközi jogi garanciája A regionális vagy kisebbségi nyelvek európai kartája. A dokumentum ratifikálásával Szlovákiában jelentős engedményekre került sor a (személy-, földrajzi- és intézményi-) névhasználat területén. Sajnos a magyar lakosság – megfelelő nyelvi fel-

készültség hiányában – nem mindig tudja kiaknázni a törvény nyújtotta lehetőségeket: a hivatalos élet több évtizedes szlovák nyelvűsége következtében az adekvát szakszókincs, illetve névszókincs.

Tény, hogy általában egy nyelv kisebbségi helyzetben való használata magával hozza a nyelvhasználat az anyaországitól eltérő módosulását, de ez nem jelentheti a nyelvi modellálás során az egység elvét, mert *a magyar nyelv egyes állami változatai között az átjárhatóság éppen az egységesítést biztosítja.*

A nyelvi standardizálás és kodifikálás szükségessége Szlovákiában a kilencvenes években jelentkezett először: a magyar nem vált hivatalossá ugyan, de jogszabályok rögzítik a hivatalos érintkezésben való használatukat. A nyelvművelők körében a standardizálás tekintetében jelentős különbség van a nyelvművelők („egy magyar van csak”) és a nyelvtervezők (elfogadják a magyar nyelv anyaországitól eltérő használatát) felfogás között, noha az utóbbiak is felismerik a nyelvi szétfejlődés veszélyeit. A szlovákiai Gamma Nyelvi Iroda kulturális programja szerint a standardizálásnak és a kodifikálásnak a következő területekre kell kiterjednie: 1. Köznevek (jogi-, közigazgatási fogalmak, szakszókincs); 2. Tulajdonnevek (személy-, intézmény és földrajzi nevek); 3. Rövidítések (szlovák köznyelvi és tulajdonnévi rövidítések magyar megfelelői).

E munkálatok szükségessége elsősorban a szaknyelvek területén mutatkozik meg: a szakterminológia nyelvi különfejlődése korlátozná a magyar nyelv ún. állami változatai között átjárhatóságot, ezért *a kodifikálás során alapvetően a magyarországi terminológiához kell alkalmazkodni.*¹

A sajtó nyelvében éppen így érzékelhetők a nyelvi eltérések, mert a szlovákiai magyar elnevezések egyszerűen a szlovák név tükörfordításai. Például a szlovákiai magyarban a Legfelsőbb Ellenőrzési Hivatal a magyarországi Állami Számvevőszék; a szlovákiai magyarban a Monopóliumellenes Hivatal a magyarországi Gazdasági Versenyhivatal. Mivel ezek a regiszterek nagy hatással vannak az emberek tömegeire, a kodifikációnak a magyarországi nyelvváltozatban használt formát kell rögzítenie.

¹ A szétfejlődést a magyar tannyelvű iskolák tankönyvei sem képesek hatékonyan gátolni: tankönyveik államnyelvből készült fordítások.

Szlovákiában a magyar nyelv hivatalos használatának kiterjesztését egy megfelelő színvonalú és terjedelmű szlovák-magyar és magyar-szlovák szótár hiánya is gátolja.²

Mivel az utóbbi húsz évben Szlovákiában jelentősen átalakult az igazgatás és az oktatás intézményrendszere, újabb gyűjtőmunkákra van szükség. Ennek során a magyarországi intézménynevéadás mintáját követi a nyelvi iroda, mégis felmerült a kérdés: a nyelvtervezőknek *menyire kell tekintettel lennie a szlovákiai nyelvi hagyományokra* (pl. *városi/községi hivatal – a polgármesteri hivatal helyett, vagy polgári társulás a magyarországi egyesület helyett*).

A standardizálás során a legfőbb problémát a különböző szlovák *iskolatípusok* adekvát magyar nevének meghatározása okozza. A helyzet korábban meglehetősen kaotikus volt: egyrészt ugyanazoknak az iskola-típusoknak különböző magyar elnevezése létezett (*szakintézet – szakmunkásképző vagy szakmunkásképző iskola*), másrészt nem érvényesült a rokon képzési szinterek egységes használata, illetve a magyarországi elnevezések átvétele – ez utóbbi a magyar-magyar közoktatási kapcsolatok fejlesztése miatt is fontos lenne.

A tanulmány gyakorlati hasznosítását nagy mértékben elősegíti az abban közölt három szlovák-magyar szöveget a közintézményekről, az egyéb intézményekről (politikai pártok, kulturális intézmények stb.) és az egyes iskolatípusokról.

Cholnoky Győző

Carl Schmitt (1888-1985) jogfilozófiája és az antiszemitizmus

Egner, David: *Zur Stellung des Antisemitismus im Denken Carl Schmitts.*
= *Vierteljahrhefte für Zeitgeschichte.* 61. Jg. 2013. No. 3. 345-361. p.

Schmitt kultúrfilozófiai kezdetek után gyors iramban kibontakozó jogbölcselete katolikus beágyazottságú konzervatív eszmék mentén halad. Elkeseredett harcot vív a 20. század elején még uralkodó liberalizmus had-

² Ezt a hiányt a Gamma tematikus szöszedetek készítésével igyekszik pótolni.

állásai ellen. Rendkívül invenciózus kritikai gondolat kísérletei a sarkiból igyekeznek kifordítani a tisztán európai-asszimiláns zsidó törekvéseknek tulajdonított liberális gondolkodást. A következtetései eközben azonban univerzális szélességben mozognak, és összefüggéseikből kiragadva alkalmlag felhasználhatóak akár egymással homlokegyenest ellenkező ideológiák és politikai stratégiák (esetleg még önmagában a liberalizmus) számára is. Nem ritkán provokatív gondolkodásának fő paradoxona: a bomló és polgárháborús veszélyt felidéző weimari viszonyok, illetőleg a weimari alkotmány inkohereciájának szemhatárán a totális állam létjogosultságának elvi igazolása (a régi felkent uralkodói szuverenitás valamiféle „pótlásaként”) – annak olasz fasiszta, majd pedig német nemzetiszocialista formájában. Hazai viszonylatban tovább is ment: az élcsapat-pártba belépve aktív részt vállalt a tudományos élet 1933 utáni egyenirányúsításában, és 1935-ben igazolta a faji törvényeket. Maga Schmitt ezt vagy a zsidóság terhére szóló más megnyilatkozását, az antiszemitizmus vádját kivédendő, „zsidó-kriticista” álláspontnak nevezte. Az utókor számára jó ideig talány volt: Schmitt opportunistaként lépett-e gyakorlati együttműködésre a hatalommal (amire talán egyáltalában nem lett volna szüksége), vagy mindez nézetrendszerének legbelső lényegéből fakadt, mely ma még nem áll éles fényben előttünk. Az első változat szerzőnk szerint jó esetben talán csak szeplőként csúfítaná gondolkodói arculatát, utóbbi viszont (s ez lesz az igaz) útját állhatja végső kanonizációjának. Mindez attól függetlenül, hogy „különutasságát” épp náci oldalról ért kritikák végül 1936-ban félreállították. A választás lehetőségét az életmű, illetve a hagyaték teljesebb megismerése kínálja. Annyi bizonyos: 1991-ben közreadott naplói („Glossarium - Aufzeichnungen der Jahre 1947-1951”) tanúsága szerint voltak 1945 után is „zsidókritikus” gondolatai.

Az itt ismertetett tanulmány három szakaszban villant fel részleteket. Az érintett művek (későbbi magyar kiadási címükkel említve): Politikai teológia (1922); A politikai fogalma (1932); Legalitás és legitimitás (1932). Schmidt főművei magyarul csak az 1990-es évektől, de főképp az ezredforduló után jelentek meg. Ez áll a jelenségét tárgyaló hazai tanulmányanyagra is.

1. Schmitt A politikai fogalma c. művében a hitleri hatalomátvétel előestéjén minden politikai cselekvés hátterét a „barát” és „ellenség” el-